

Miloši, pokud se nepletu, jsi původně vyučený zedník. Jak se přihodí, že se ze zedníka stane renomovaný tuzemský redaktor a editor knih současné české literatury (z toho dvaceti nominovaných, šesti vítězných a dvou knih roku v Magnesii Liteře)?

Milane, předně nejsem vyučený zedník, já ten obor pouze líznul, protože po roce jsem z něj zběhl. Ale pravda je, že to bylo moje úplně první studium po základce. A taky můj první krok mimo údolím stíněný Adamov. Tím učněm jsem se ovšem stal nikoli kvůli osobní preferenci, důvodem byla čistá ideologie. Adamov byl totiž odjakživa dělnickou baštou, s obrovskou strojařskou fabrikou a bytovkami. Ve městě – teď se bavíme o 70. letech – nežil v podstatě nikdo jiný než dělníci a technici, takže se v tomto vzorně vybetonovaném a rovnostářském dolíku dařilo rudému myšlení jedna báseň.

Na základkách bývaly poradkyně pro další studium. U nás to byla ruštinářka přezdívaná přiléhavě Ptíca, která se nechala slyšet, že má-li někdo tak mizerný původ jako já, jsou mu všechny ty jedničky k ničemu. A „poradila“ mi pomýšlet na učební obor, protože jinam doporučení stejně nedostanu. Ptíca se nutně řídila instrukcemi tamní KSČ, jež ostrakizovala každého, kdo příslušel k hrstce adamovských katolíků – a naše rodina do toho ghetta patřila. A pak, náš otec František byl vždy rovný a pevný muž, který se držel zásady, že „s bolševickou sebrankou se nevyjednává“. No a tak jsem 1. září 1974 vyfasoval slušivý zednický mundúr, lžící, šufan, olovnicí a plastovou helmu a začal se vzdělávat – v rytmu týden po stavbách a týden ve škole – na brněnském učilišti Pozemních staveb. Právě tam rozjížděli experiment: po pěti letech nám slibovali v jednom balíčku nejen výuční list, ale i maturitu.

Chloubou experimentu ses tedy nestal... Co bylo dál? Co ti umožnilo ukázat jim záda?

Experiment rozpadl se v prach rekordně brzy a vystřídala ho nabídka zcela neexperimentální – vyučit se a maturitu si dodělat sólo večerně po zaměstnání. Patřil jsem k těm, kterým se tenhle zvrát zdál jako podvod, a po roce jsme z učňáku prchli k serióznějšímu přibuzenstvu – na stavební průmyslovku. Adamovský posudek jsem si k přijímačkám na svém hrubu už nepřinesl, odesílatelem bylo učiliště, takže: přijat na obor vodohospodářské stavby. Po čtyřech letech zkoumání stavebních hmot, rýsování s příložíčkem a výpočtů pevnosti a pružnosti železobetonových konstrukcí se ze mě mohl stát třeba stavbyvedoucí na říčním jezu, technik kanalizačních sítí či projektant garáží. Fajn! Ale dejme tomu ve druháku mě poprvé napadlo, zda tahle perspektiva nepatří k nějakému jinému životu. Čím dál víc mě to táhlo k dost odlišné iniciaci – tenkrát hlavně ke knížkám a do filmáče.

Součástí mé synovské revolty byl i boj o to, čím mě chce mít můj otec, a čím chci být já. František, sám technik, si v těch zprachtělých letech přál mít ze svého druhého syna nikoli třeba učitele („Tam budeš muset křivit páteř! A budeš z toho nešťastný!“), ale inženýra, a svou vůli prosazoval opravdu houževnatě...

Můj běh za emancipací byl zkrátka klikatý: po maturě ještě chvíli na VUT (ale to už zcela pragmaticky pod hrozbou dvouleté vojny a taky proto, že na brněnské filosofické fakultě neotvírali „můj obor“), i když hodně času jsem už tehdy trávil spíš v seminářích na FF. Poté kulísák v Janáčkově divadle a pak, od jednadvaceti, denní studium na fildě. Takže to je v kostce o mém čelem vzad.

Když už to bereme takhle z gruntu (což mne velmi těší, protože se sice známe dobré čtvrtstoletí, přesto jsem mnohé z toho, co mi teď říkáš, nevěděl), pokračujme směrem k dnešku. Co jsi na „fildě“ studoval? Jakou jsi tam zažil atmosféru?

Tak dobrá, jsme na prahu osmdesátých let a můj srdeční obor se jmenuje – psychologie. Jenže ani ten rok ji v Brně neotevřeli a já musel hledat (opět pod hrozbou vojny) náhradu. Z nouze jsem tedy sáhl po češtině a dějepisu – a nakonec ani nelitoval. Patřil jsem k partě studentů, kteří vydávali časopis *Fórum*, pořádali Bluesnění (večery vlastní literární tvorby), dychtivě žili kulturou, na privátech i po hospodách večirkovali a debatili a přeli se a básnili a pak courali nočními parky a ulicemi a ejhle, někdy se procourali až do výuky... I takový skeptik jako prof. Milan Suchomel (tehdy „navždy“ jen doktor) uvolil se přednášet téměř dychtivcům o literatuře 60. let – čerpal ze své knížky rozšmelované na počátku normalizace ve stoupě. Cyklus probíhal vždy při pátečním odpoledni v zasutém kabinetě uvnitř prázdné školní budovy.

Pořád se něco dělo, byl to let. A hnala nás řekl bych *zvidavost*. Čili podobnou svépomocí jsme si vylepšovali jinak dosti mdlou a bolševikem prolezlou alma mater. Kvalitní a přitom otevření učitelé byli aspoň na našich oborech spíš výjimkou, na lingvistice například Mirek Čejka (a taky jeho privátní přednášky o taoismu), Dušan Šlosar (a naše víkendová putování kolem Brna), Zdenka Rusínová (člověk jiskrného ducha), velké osobnosti, s nimiž se dodnes přátelil je rozkoš.

Ještě jinou věcí byla skladba předmětů. Z velké části čirá hrůza: branná výchova (včetně výjezdů s plynovými maskami, nočním poplachem s dýmovicemi a transportem „raněných“), výcvik budoucích spojařů na vojenské katedře pro službu v ČSLA (zrůdnost i karikatura), pedagogicko-didaktické vědy, marxák... Nebyl by to krátký seznam.

V mých vzpomínkách se poprvé vynořuješ v druhé půli osmdesátých let jako distingovaný průvodce v jisté historické věži, který se v jejích útrobách kromě turistů věnoval pilně také samizdatu...

Jo, ta věž byla zase řešením z nouze. To už jsem měl čerstvě po „absolventské“ vojně a usiloval o místo knižního redaktora nebo středoškolského učitele. V krajském nakladatelství Blok měli podmínku: My vás přijmeme, ale vy vstoupíte do strany a doplníte t. č. neúplnou „podnikovou buňku“. Rychle jsme se dohodli, že se nedohodnem. Učitele na střední školy schvaloval kraj a neoficiálně jsem se dozvěděl, že v materiálech mám napsáno NE. Bylo jasné, oč jde – o velký škraloup spojený s domovní prohlídkou, která u mě a souběžně u několika přátel proběhla na Mikuláše v Orwellově roce a týkala se právě samizdatu. Dodneška je mi vlastně záhadou, že nás tenkrát nevyhlili ze školy.

Takže nakonec jsem s povděkem přijal trochu legrační místo v té jediné věži dochované z brněnského opevnění, v níž tehdy bylo pidimuzeum zbraní – a jak se paradoxně ukázalo: pro pacifistu ráj. Právě tam jsem začal pracovat pro ambiciózní samizdatový časopis *TO*, který jsem v pauzách, než do muzea zabloudí zase nějaká exkurze, spoluorganizoval a redigoval. Brána stojí ve středu města, takže četní přispěvatelé měli redakci pěkně po ruce...

A pak?

Pak zasáhla StB, znovu domovní prohlídka a výsledky, ale naštěstí měly ty re-

foto Zuzana Voráčová

Miloš Voráč se narodil roku 1959 v Brně. K Brnu se váže také rok strávený na učilišti, čtyři na stavební průmyslovce, šest na filosofické fakultě. Mezitím kulísák, později korektor v národním podniku Tisk, průvodce, učitel, redaktor nakladatelství Doplněk a Petrov – a následně jeho šéfredaktor. Dnes je „potulným“ redaktorem a pracuje pro různá nakladatelství, nejvíce pro Druhé město. Věnuje se editování a redigování převážně české prózy, poezie, publicistiky, populárně-naučné literatury, knižních rozhovorů, dětské literatury, ojediněle adaptacím knih pro četbu v rozhlase, pátrání po nových autorech. Redigoval či editoval přibližně pět set knižních titulů, mezi jejichž autory patří například Michal Ajvaz, Evžen Boček, Zuzana Brabcová, Jiří Černý, Radka Denemarková, Irena Dousková, Viola Fischerová, Radkin Honzák, Karel Hvizďala, Václav Kahuda, Stanislav Komárek, Jiří Kratochvíl, Petr Nikl, Šimon Pánek, Jaroslav Pížel, Václav Ryčl, Petr Stančík, Jiří Suchý, Jan Urban, Michal Viewegh či Ivan Wernisch.

prese takové zpoždění, že jsme stihli první číslo nejen vydat, ale i dostat mezi početné zájemce.

No a za pár měsíců spadl bolševik z hrušky dolů, takže učitelem jsem se přece jen stal a byl jím rád pět a půl roku, nejdřív na středních školách pro tělesně postižené, později na Akademickém gymnáziu. A poté jsem se začal živit tím, čím se žívím dodnes: péčí o svěřeně mi rukopisy.

A „péče o svěřeně ti rukopisy“ byla něčím, co nás dva na půdě někdejšího nakladatelství Petrov těsně propojilo: i já tam o ně pod tvým laskavým vedením snažil se pečovat a dodnes rád říkám, že jsi můj redakční guru.

Přesuňme se do přítomnosti. Jak se dnes nakladatelskému redaktoru pracuje?

No to mě těší. Ale dál: ty jako redaktor to máš „načtené“ nejspíš podobně. Je to *slast*, je to *dřina*, je to i *bída*... Mít při práci slastný pocit, to já můžu s radostí říct, že jej mám, a považuju to za velké štěstí. Nadřít se při tom redigování, protože je nezbytné být s každým rukopisem tak dlouho a v takové šíři i hloubce, dokud to potřebuje, no to se mi zdá v pořádku a namístě. A ta bída? Editování či redigování je práce neviditelná, takže mnohdy bohužel ani sám nakladatel nemá ponětí, jaký objem energie se za poctivě připraveným titulem skrývá. A s tím souvisí prestiž a atraktivita té profese a výše, nebo spíš níže výdělků. Nejpalcivěji to vnímají pochopitelně ti, co nepobírají pravidelný nakladatelský plat. Najímaných externistů se „smlouvou na každý titul zvlášť“ je ale v téhle branži drtivá většina. Od zániku Petrova patřím mezi ně i já a už deset let jsem, jak tomu říkám, potulným redaktorem. No a za tu dobu jsem potkal nějakých patnáct nakladatelství.

Když jsme u těch peněz, a tím i respektu k redakční a editorské práci, pak nejlépe rezonujeme s Martinem Reinerem. Pracovně jsme propojeni už dvacet let, ale lidsky o dost déle: poprvé jsme se vlastně potkali na Měniněské bráně, tedy ještě v době samizdatu. V souladu jsem i s tváří obou jeho podniků, jak zmíněného Petrova, tak dnešního Druhé město, takže rukopisy z obou zdrojů po léta doprovázím nejčastěji. Ale kromě prózy a poezie (ještě např. pro Jotu, Barrister & Principal, Větrné mlýny...) se občas dostanu k dětské literatuře (Meander), publicistice či literatuře populárně-naučné a odborné (Galén, Mladá fronta, Obecní dům Brno...), vyzkoušel jsem si adaptace knih pro četbu v rozhlase. A když přidám ještě pátrání po talentovaných tvůrcích, tak už jsem obsáhl skoro celý svůj čas. Ta žánrová pestrost mě baví a zároveň při ní obcují vždycky trochu jiné buňky, takže ty zemdlené si můžou dát voraz. Nicméně v úhrnu platí zhruba toto: Je vlastně skvělé, že za „čtení“ dostanete peníze, ale aby vás to uživilo, sotva stihnete číst jinak než za peníze. To je má sladkohořká mantra.

Na tuhle tvoji mantru si dobře vzpomínám, ostatně sám jsem ji v nadsázce párkrát taky utrousil... Pověz: co by se na straně nakladatelů mělo vůči externím redaktorům změnit především?

Víme to oba: je příliš mnoho nakladatelství, která hledí zaprvé i zadruhé i zatřetí na byznys, čili i na to, jak co nejvíc přiškrtit výdaje. A zaklínadlem je taxa za normostranu, vztažená na každý rukopis v daném žánru. Je to jasné, je to přehledné – ale je to formální, jako ve fabrice: rukopisy jedou na pásu, jedna próza za druhou, kus jako kus, spolu s redaktory, kus jako kus, normostrana jako normostrana, však na ně máme tabulky, pás uhání dál a vpřed a halasně

bimbají hodiny... Při takovém pojetí bývá redaktor přetaven v korektora – čili pohlídnám písmenka a dělení slov a hlavně bacha na hrubky! Však kdo by taky za ty prachy stihl víc, bim bam?

A zdá se, že je méně než málo nakladatelství, která přece jen cítí jinak. Ještě stále se pokoušejí vydávat knihy ve špičkové kvalitě (tedy i textové), takže pak jim není cizí ani představa, že redaktor je někdo jako obrušovač drahokamů, které ovšem pocházejí z nejrůznějších nalezišť. A každý z drahokamů stejně jako každý z rukopisů potřebuje ke svému maximu jiný objem péče. Tak je to u originálů vždycky, ne?

Takže k otázce, co by se mělo najmě v případě práce s uměleckou tvorbou změnit, ale co se té většině bude zdát jako pošahanej úlet: *honorujeme redaktory nikoli podle normostran, ale podle hodin, které s tím rukopisem skutečně stráví*. Spadá sem totiž nejen „obligátní“ redakce „daného“ rukopisu a poté dovedení knihy do tiskárny, ale i vytvoření záložkového textu či medailonu autora, uvedení knihy na křtu... A co se v tabulkách už vůbec nenajde, je třeba čtení už od praxe (ovšem platí se za počet výstupních stran, nikoli vstupních – a ty počty se někdy dramatičtěji liší!), předběžná i průběžná reflexe s návrhy jinakostí (včetně kompozičních, motivických i stylových, škrťů či textových předělávek a dodělávek) plus k tomu potřebná argumentační komunikace s tvůrcem, která se věru málokdy odehraje „hrc a frc“. Samozřejmě že ideální pro takový dialog je, když redaktor „zná“ rukopis asi tak jako sám autor: vždyť zhusta bývá první (a zároveň i poslední), kdo může a dokonce má autorův rukopis promyšlet. Pak se otvírá prostor pro užitečnost a nápady.

Domluva na hodinové mzdě ovšem předpokládá důvěru. Na výsledku je pak ale vždycky znát, když dejme tomu poctiví, tvůrčí a empatictí redaktori či redaktorky (!) s rukopisem skutečně byli a žili. O posilování knižní kultury ani nemluvě. Není to ale dnes už prostě slovo?

A k tomu dovětek: Když si po náročném titulu honorovaném občas v modelu „normostrana“ spočítám výdělek, dělává to skoro i stovku na hodinu. Páni, kdo tohleto má? Však už během té práce, namátkou na straně devadesát tři, slyším hlas, který mi důrazně našeptává: jestli tu redakci v mžiku neutnem, stanem se té knihy ajajaj sponzorem!

Jistý známý tuzemský „publishing house“ letitě podezírám z toho, že překladové texty dokonce nedává k redakci vůbec: každou druhou větu toporně svírá mechanická anglická syntax, frekventované jsou nepřeloženiny typu *Tao Te Ching, rinpoche, shakti* apod., zato zvrtná zájmena jako by čeština ani neznala... Včetně knížek, které jsou i na obálce českého vydání prezentovány jako *Bestseller Nr 1* a tuším dobře vydělávají.

Jo, i překlady bývají občas hrůzostrašné. Někdy to vypadá, že je vynalézavý nakladatel kvůli úsporám prožene jen obstročnickem.

Překladatelé jsou na tom ale podobně jako redaktori. Trpí finančním podhodnocením, rovněž normovaným, a pak si z toho pomáhají, na co má kdo žaludek. Třeba šlendriánem nebo tím, že za ně kus přeloží nějaký studentík. Krom toho se zdá, že vydavatelé překladů se přímo opájejí úvahou, že originál tím, že byl již vydán, je i „dán“, legitimizován, takže co na tom kánonu promyšlet a vymyšlet? A tak „to“ fofrem proženme přes českou klávesnici a šup šup do pekárny. Jo, bývá to někdy děs.

Pojďme proto nyní chválit, neb hoden jest dělník mzdy své! Která nakladatelství tě platí od hodiny? A jak taková oboustranná důvěra vzniká?

Ano, asi to je partnerství založené na důvěře. S někým trvá „po věky věků“, jindy si třeba titul zadá soukromník či spolek, k nimž často náhodou dorazí reference. Nedávno jsem takhle připravoval krásnou publikaci o českých objevech v podmořském krasu v Mexiku, kterou si vydávali dotyční speleopotápěči. Brněnským architektům rediguji knihu o vile Tugendhat. A teď čerstvě deníkovou prózu jednomu herci-komikovi. Pro tyhle zadavatele je hodinovka až triviálně srozumitelný model.

A nakladatelé, kteří nesmlouvají o normostranách? Už jsem zmínil Martina Reibera, který má za samozřejmé, že prestiž nakladatelství se skládá z kvalit ve všech políčkách a že za každou z nich „je hoden dělník celé mzdy své“. Často slyšíme, no jo, to se mu nakládá a to se mu platí, když má toho Viewegha! Ovšem za zisky se mohl už třeba ucestovat kolem světa v luxusním tryškáči, pořídit si nabobskou jachtu, koupit si ostrov v Tichomoří – ale to už kecám. Jenže on kromě toho (!) kontinuálně krmí svou firmu a vydává povětšinou tituly prodělečné: „poeziju“, prózy neznámých autorů, antologie, kuriozity. A zajímá ho, co má trvání. Snad se tomu dá říkat osvícená velkorysost. Ačkoliv se v leccm neshodnem, sem solím jen pozitiva. Nuže ještě jedno: je si věrný. Nelepí se na módní vlny à la edice kuchařka či severská krimi. Navíc, *obrazně* řečeno, každé nakladatelství, je-li nápadité, si nějakého „svého Viewegha“ (Michale, pardon!) jistě objeví! Ale aby nezůstalo jen u Martina, „hodinový“ model držíváme třeba s nakladatelskými nadšenci Lubošem Houdkem z Galénu či s Ivou Pecháčkovou z Meanderu. Všichni jsou si v leccm sympaticky podobní.

A které „známé firmy“ jsou vůči hodinové mzdě – jež adekvátně zohledňuje veškerou odvedenou práci – neprůstředně rezistentní?

Opačný pól je přečpaný a není tam k hnutí. Naposledy jsem na to narazil v renomovaném Hostu. Pro něj léta rediguji knížky Radky Denemarkové, protože se mi poštětilo autorkou doprovázet už při její prozaické prvotině v Petrově. Závěrečný mail kolem honoráře pak Host ukončil z nejvyšších míst větou, že si mou práci „nemohou dovolit“. Ano, jistě. Nevešel jsem se jim do tabulek...

Rozumím. Téma jsme propátrali zdá se dostatečně, pojďme o dům dál.

Mluvíš-li o Radce Denemarkové (která je nejen velmi výraznou autorkou, ale též ženou ostře angažovaných společenských postojů), vybavuje se mi věta z nedávného rozhovoru, který s ní vedl publicista Jiří Lojín: „Žijeme po roce 1989 pořád v bolševickém blátě, brodíme se v něm po kolena.“ Jak vidí naši současnost Radčín redaktor, jenž si kdysi s bolševikem a jeho fizly zažil své?

Rozumím dobře obsahu té věty i razantní dikci. Stejně jako všem dalším démonům z tohoto světa, tak působivě tvarovaným v autorčiných knihách. Radka je z jednoho kusu, čteme-li rozhovor nebo knihu, je to vždycky tam. Ale pozor, najdeme u ní taky jiné věty! A mimochodem, právě slovo *propátrávat*, které jsi použil, je pevně zakotvené v jejím slovníku.

Jak vidím současnost... snažím se být otevřený a snad se sem hodí už dřív zmíněná zvědavost. Možná s ní člověk pomaleji stárne. A pak: všímám si (sebezáchovně?)

víc toho, co se povede, než toho ostatního, a ke všemu to nepovažuji za pohled naivy či prostáčka. Mnozí svět vidí *jen* jako zlý, agresivní, spiklenecký, prolezlý „katastrofami“. Pro mě je taky místem naděje. Konečně budou v něm žít i naše skvělé děti. A dál: čím snadněji člověk podléhá chmurným vizím, tím rychleji je sám taky šíří – tenhle chmuronosič. Nejspíš v tom všem hraje roli stav našeho sebevědomí. Myslím *zdravé sebevědomí*, čili nikoli otrěsené... chudokrevné... zbytnělé... Z nich plynou jen neblahé důsledky: duševní nemoci, zakomplexovanost, křiváctví, zbabělost, narcismus, závist, nenávisť, agresivita, stádnost, fanatismus... A odolnost souvisí s kondicí duše. I sem se hodí slovo „pečovat“. A důvěra v to, že co děláme, má smysl – něco takového nám pomáhalo i tenkrát za zpropadeného bolševika a podobně to cítím i dnes.

A nacházíš tematizaci onoho „zdravého sebevědomí“ – protiváhy „chmuronosičství“ – jako významný rys tvorby některého z českých prozaiků, jejichž knihy prošly tvou péčí? Nepatří ke kánonu současného umění, beletrii nevyjímaje, duševním zdravím šetřit a homeopaticky (tedy dle principu „podobné se léčí podobným“) ordinovat spíš ty chmury? Je vůbec možné psát „pozitivně“, aniž by autor riskoval... kýč?

V umění to tak jednoduše nefunguje. Mít zdravé sebevědomí neznamena mlčet o negativěch nebo je ignorovat. Spisovatelé se s nimi utkávají podobně jako ostatní, ale oni je zpravidla umí vyhmátnout, pojmenovat, estetizovat. I ta pozitivita, jasně že. Ale nejde jen o to: pro mě je důležité, zda má dílo svou sugesci, zda vtahuje i vyzáruje, rezonuje i zasahuje. Zda se týká něčeho (pra)podstatného. Jak se někdy vzletně říká: až dočteš skutečně dobrou knihu, nezůstaneš stejný.

Mým iniciačním dílem byl *Zločin a trest* – právě ten mi kdysi sáhl do „osudu“ naprosto. Půvabným detailem je mi i to, že v tehdejší čtenářském deníku nalézám přesně i dny té dávné četby. A vedle toho miluju jímavé *Srnce a Ryby* Oty Pavla – o nich jsem kdysi psal s gusem diplomku... Je jedno, zda jde o literaturu nebo třeba... kdybych měl jmenovat své životní filmy, pak sotva obejdu *Andreje Rubleva* (Tarkovskij), *Prolomit vlny* (Trier), *Zvěštinu* (Antonioni). Žádné holtaria holtata.

Ale zpátky k literatuře. Autoři, které znám redakčně – tam je pro mě důležitý každý dobrý text, nadřžovat je neprofesionální. Ale jako následný čtenář favority mám, namátkou zmíněnou Denemarkovou, Kahudu, Kratochvila, Ajvaze, Brabcovou blahé paměti, ale taky Stančíka (próza), Fahrnera, Wernische, Ohniska (ó jak jsem nekorektní)...

...jsi. Ale dík...

... Chlíba, Violu Fischerovou blahé paměti, (dřívějšího) Nikla... No byl by to seznam...

V tom přepestrém výčtu najdem „těžké“ i „lehčí“ notečky. Pro mě mají ta díla společné to, že jsou nesamozřejmá, silná, suverénní – a už tím čelí deptačům a chmuronosičům. Ačkoliv třeba poslední Kahuda – no to by bylo složitější a na dýl, a navíc jeho kniha *Vítr, tma, přítomnost* je mnoha učenými pány probrána i poprána horem dolem. A vedle toho poslední Stančík, vítěz *Magnesie Litery* – vidíš, zrovna ten je mou odpovědí na poslední větu z tvé otázky. A určitě knihy Martina Fahrnera.

Zmiňuješ se o Václavu Kahudovi. Vyprávěl mi, a pak i ty, jak ti ve finální fázi

příprav svého nejrozsáhlejšího konvolutu ustlal u sebe doma, vařil ti... Vskutku nevšední sepětí autora s redaktorem. Nicméně umím si přestavit, že špalek, jakým *Vítr, tma, přítomnost* je, podobný nadstandard vyžadoval.

Kritika přijala knihu poněkud ambivalentně, Jan Rejzek ji dokonce s gusem rozcupoval na nitě – v podstatě popravil. Pokud vím, s jednou z jejích linií jsi i ty měl jistou vnitřní potíž...

Ke knize vyjadřoval se krom četných kritiků (pro mě nejzajímavěji Petr A. Bílek) dokonce podvkrát v časopise *Host* i její redaktor... Ale tvá otázka zní teď jinak.

Václav mi dal poměrně hodně času k nádechu, vždyť předchozí špalek *Proudy* vydal v roce 2001. Za noci čarodějnic roku 2013, kdy jsem rukopis obdržel, se však ukázalo, že s pardonováním je veta. Rukopis byl robusťní i opulentní po všech i na všech stránkách. A jako vždy, ani nyní neopomněl připojit své: „Celý opus jsem si četl několikrát, a tak každá věta, ba každé slovo je prožité a já na něm trvám!“ Jak říkává, rukopis je jeho dítě, takže třikrát běda, jestli na něj někdo vztáhne svoji hnátu! Ano, k rukopisům má až posvátný vztah. Jenže: děti jsou sice úchvatné až k závratí, ale některé se občas podobají svěhlavé, divoké, zběsilé bestii...

S tím rukopisem čítajícím půldruhého milionu znaků jsem poseděl čtyři plné měsíce (jen o jediný ze „svých“ rukopisů pečoval jsem dýl). No a když jsme jednoho dne usoudili, že maily nás při práci pletou a zdržují, odjel jsem k Václavovi bytovat. Staral se o nás vzorně, zejména přes polévky. Ale hlavně: práce svižně o kus poskočila. Ke konsensu došli jsme skoro ve všem (škrťání nechám teď stranou), ale v něčem skutečně ne.

Václav je pro mě patrně největší mág naší současné literatury. Těch rovin, které jsem si v rukopise našel: intimní deník, odysseovské putování, kapsář esoteriky a výbušné erotiky, ba i prozaicko-historická „studie“ o moci, tajných službách či konspiračních teoriích... Čím jsem byl naopak rozčarován (o to víc, že předchozí díla dobře znám a třeba *Houštinu* neváhám řadit k absolutní špičce), se týkalo knihy jako pamfletu. S ním se lijou vagony močůvky na hlavy všech, kteří se do vypravěčova chrlení byt jen nachomejtlí. Mezi nimi pod skutečnými jmény i lidé nesporně pevní a stateční. Brutální, utrhačné, pro mě za hranou, leda že by ta kniha měla ještě jeden rozměr – coby studie paranoie – ale tenhle výklad mě napadl až později. Takže když na to přišlo, vrhlo to ve mně i mezi námi v tom bytě u Vltavy jako v tyglíku. A častěji než jindy jsem se okřikoval: ty nejsi tvůrce, jsi toliko redaktor tohoto opusu – a že mimořádného, věděl jsem ovšem už za té noci čarodějnic.

Nedávno jsem byl u Václava na polívce a představ si, zase byla báječná...

Věřím, Václav je vyhlášený kuchař...

Miloši, na závěr na tebe něco bonznu. Tvůj perfekcionismus jde tak daleko, že každíčký tvůj e-mail (nejen soukromý, i svižný pracovní) má vybroušenou stylistiku, noblesní oslovení, neotřelé rozloučení... to vše bez smajlíků a jediného překlepu. A kdyby jen to: z více než dvou stovek lidí v mém mobilu jedině ty píšeš esemesky – s diakritikou! Kápní božskou: necítíš se z té snahy o jazykovou dokonalost někdy unavený? Nemáš občas chuť jít míchat maltu?

Copak neznáš příkázání: Nevezmeš slova českého nadarmo!? Dobrou češtinu já rád kdykoliv a kdekoliv, třeba i u míchačky.

Připravil Milan Ohnisko